

Dușan Baiski

Anul 1944, unul foarte greu pentru Poliția de Frontieră din vestul României

Muncă informativă sub presiunea evenimentelor internaționale provocate de cel de-al Doilea Război Mondial

Pe timp de pace și de liniște între două state, viața locuitorilor din zona de frontieră poate să prospere. În timpuri tulburi, însă, aceștia au de pățimit. Nici viața unui polițist de frontieră nu e deloc ușoară, nici măcar pe timp de pace, fiindcă oricând se găsesc indivizi care, pentru a trece frontiera, sunt în stare să și ucidă. Anul 1944 a fost unul greu pentru agentul de poliție Nicolae Cuibus, din cadrul Detașamentului de Poliție de Frontieră Cenad. Dovadă sunt rapoartele sale întocmite către Chestura Poliției Municipiului Timișoara, aflate în momentul de față în custodia Arhivelor Statului Timiș, dar și ordinele venite de la superiori.

La începutul lunii aprilie 1944, Ungaria făcea concentrări în masă, la oaste fiind solicitați oameni și până la vârsta de 52 de ani. Populația civilă nu mai putea călători cu trenurile, acestea servind exclusiv pentru transporturile militare. Pe 3 aprilie, în comuna Apátfalva din Ungaria, autoritățile au rechiziționat locuințe pentru încartiruirea soldaților germani. „Soldații germani sosiți în comunele din apropierea frontierei au început să ridice aparatele de radio, dela toți evreii - raporta N. Cuibus. Azi pe la orele 10,30, au trecut deasupra comunei noastre spre Ungaria circa 180-200 avioane, la înălțimea de circa 5 000 metri, după trecerea lor Postul de Jandarmi din localitate a fost informat că pe izlazul comunal s-ar afla două bombe aruncate de către aceste avioane. Ducându se la fața locului, au găsit două rezervoare de benzină goale, format bombă/balon, în lungime de circa 2 metri, capacitatea circa 50 litri. Pe aceste rezervoare sunt diferite indicațiuni pentru folosirea lor, având inscripționate pe ele «Ohio», diferite numere, din care se poate constata că avioanele sunt de proveniență americană. La circa 30 m după trecerea acestor avioane pe teritoriul unguresc s-au auzit mai multe bubuituri, din cari se deduce că ar fi fost bombardate localități din Ungaria”.

Pe 10 aprilie 1944, N. Cuibus scria: „Din informațiile primite din sursă sigură, referitor la evenimentele din Ungaria, raportăm următoarele: bombardarea Budapestei de către avioane anglo-americe. Printre altele, și Spitalul Szent Laszlo, unde au fost omorâți 130 de copii bolnavi. Evreilor din Ungaria li s-a ordonat că trebuie să poarte pe haine în mod vizibil steaua lui David. Toți militarii, polițiștii și funcționarii de origine evrei nu au voie să poarte uniforma ungară. Cu ocazia înmormântării unui muncitor de la fabrica de armament «Kapel», membri ai fostului partid social democrat din Budapesta, în prezent dizolvat, au condus mortul la cimitir cu steagul roșu cu secera și ciocanul, acești membri au fost înaintați justiției militare.

În Debrecen, în fața Hotelului «Bika», un muncitor ungur a adunat în jurul său mai mulți cetățeni, în fața cărora s-a exprimat că nu mai vrea să lucreze pentru germani și mai puțin pentru unguri, ci de aci înainte va lucra numai pentru Anglo-Americani și pentru Rusia Sovietică”. Potrivit notei sale informative nr. 51/8 mai 1944, N. Cuibus era destul de necăjit datorită situației din localitate. „În comuna Cenadul Mare și Cenadul Vechiu - scria el -, sunt 1 300 de refugiați din diferite părți ale țării, ca: Moldova, Basarabia, Bucovina și parte din Muntenia. Există două cantine, una în Cenadul Mare și alta în Cenadul Vechiu, amândouă întreținute de către ambele primării. La aceste două cantine se servește de 3 ori pe zi masa în mod gratuit, dimineața se servește o cană cu lapte cu o bucată de pâine, la amiază și seara câte un fel de mâncare și pâine.

La ambele cantine se servește masa de trei ori pe zi la circa câte trei sute patru sute de oameni, femei, copii și bărbați de diferite vârste.

O parte dintre refugiați ca funcționari, pensionari, nu iau masa la cantină, ci mănâncă acasă sau la restaurante, în schimb se duc și își ridică porția de pâine pentru ei și familiile lor, de fapt atât funcționarii, cât și pensionarii nu ar trebui să beneficieze de pâine și mâncare dela cantină, întrucât aceștia la refugiu au primit salariul, respectiv pensia pe timp de 3 luni.

Între refugiați, majoritatea dintre ei foști servitori, muncitori de fabrici și plugari. Li se oferă de către gospodarii din localitate câte 300-500 lei pe zi pentru a munci la muncile agricole, însă majoritatea dintre ei refuză de a se angaja la lucru, spunând că Statul este obligat ca să-i întrețină odată ce i-a evacuat”.

Nemulțumit era N. Cuibus și din cauza comportamentului femeilor refugiate: „Majoritatea femeilor, mai ales cele tinere, se ocupă cu prostituția clandestină, corupând pe minori și tineretul băștinaș, pe care îi infectează cu diferite boli venerice. Toate cârciumile sunt pline de femei refugiate, care beau și chefuiesc, altele pe banii lor, iar altele prin amăgirea tineretului localnic, pe care după ce i-a amețit cu alcool îi despoaie de bani și îi și molipsesc cu diferite boli venerice. Ar fi de dorit ca toate femeile refugiate, de la vârsta de 14 ani în sus, să fie supuse unei vizite medicale de către Autorități prin medici de Circumscripție, în urma unei vizite s-ar constata că circa 60-70% din aceste femei sunt bolnave de diferite boli venerice, cari ca urmare ar trebui izolate în spitale pentru a nu distruge sănătatea tineretului.

S-a întâmplat în sectorul nostru pe stradă și în curțile cantinelor, în timpul zilei și seara în timpul când erau la masă, pe coridoare și closeturi să aibă contacturi sexuale fără nici o jenă, ca câinii”.

Pe 14 mai, Chestura Timișoara trimitea confidențial și personal, sub semnătura chestorului Mihai Marin și a lui Gheorghe Nistor, șeful Biroului Poliției de Siguranță, către șeful Detașamentului de Poliție de Frontieră Cenad, o misivă în care, printre altele, se scria: „...activitatea informativă este aproape inexistentă” și asta „având în vedere situația internațională, precum și repercusiunile pe care le pot aduce evenimentele internaționale”. În acest context, șefii Poliției mai scriau: „Vă rugăm a proceda de îndată la organizarea unei rețele de informații, pentru a se cunoaște din timp orice inițiativă a minoritarilor din raza Dvs. precum și a membrilor diferitelor partide politice desființate sau organizațiilor subversive, pentru a se putea aviza asupra măsurilor ce urmează a se lua și a se raporta autorităților noastre superioare situația din sectorul nostru. Informațiile cu caracter urgent vor fi raportate pe cea mai scurtă cale”.

Pe 27 mai, N. Cuibus le raporta superiorilor că, potrivit informațiilor unui cetățean român de etnie maghiară, întors de la muncile agricole din Ungaria, „...toți evreii din Ungaria, din comunele rurale, până la vârsta de 55 ani, au fost ridicați și internați în lagăre de concentrare/ghetouri/, spunând că la Oradia Mare este un mare ghetou, unde au fost duși majoritatea din evrei din comunele din regiunea frontierei noastre... La orașe, toate prăvăliile foste în proprietatea evreilor au fost închise, iar după câțva timp majoritatea au fost deschise sub firme ungurești/arieni/. Odată cu închiderea magazinelor evreiești, populația majoritară a constatat că 70% din comerțul Ungariei era în mâna evreilor”. Situația se precipită tot mai mult. Chestura cere pe 28 mai efectuarea de razii în trenuri. Două săptămâni mai târziu, N. Cuibus raportează în scris că în perioada 1-15 iunie nu s-a reținut sau arestat nicio persoană suspectă.

Inspectoratul Regional de Poliție Timișoara nu este însă mulțumit de calitatea informațiilor culese de la diverși informatori și cere verificarea riguroasă a acestora, dar și a garanției morale a informatorilor. Populația de origine etnică germană din Cenad nu a văzut cu ochi buni prezența refugiaților în localitate. Astfel, într-o notă informativă din 27 mai 1944, N. Cuibus avea să scrie: „... s-a răspândit zvonul printre ei (germanii, n.n.) că toată populația germană din Banat va fi dusă în Germania și în locul lor vor rămâne cei ce s-au refugiat din diverse părți ale țării”. Zvonul a indus printre cenăzenii șvabi ura față de noii-veniți, astfel că au început să le provoace acestora tot felul de neplăceri. O parte dintre proprietari le spuneau refugiaților, cităm „De ce nu ați rămas sub ruși și ce căutați aici?”. Unele neînțelegeri erau rezolvate de către primărie, altele de către jandarmi. „Majoritatea proprietarilor germani, atunci când autoritățile i-au plasat pe refugiați, au scos mobilierul din camerele rechiziționate, spunându-le la refugiați că dacă le trebuia mobilă de ce nu și-au adus, lăsându-i în camere chiar și fără paturi”, mai scria Cuibus. Pe de altă parte, propaganda lui Hitler nu

amuțise nici ea, mai cu seamă că armata germană se găsea într-o poziție deloc roză. N. Cuibus va raporta Chesturii Poliției din Timișoara că nouă tineri germani din Cenad au părăsit localitatea clandestin și au plecat să se înroleze în armata germană. Nici nu e de mirare, fiindcă unii învățători germani din România, „... dorind a crește copiii în spirit național-socialist le spun acestora că nu există Dumnezeu, ci numai prin Hitler, poporul german va avea un viitor mai bun”. raporta N. Cuibus pe 23 iunie 1944. Această situație din școli, unde religia era omisă dintre materiile de predare, nu convenea însă nici bătrânilor șvabi.

Problema evreiască se accentuează. Pe 25 iunie, N. Cuibus le raportează superiorilor: „... în Ungaria, toți Evreii, adunați din plasa Macău, și care au fost strânși într-un ghetou în orașul Macău, în săptămâna trecută, au fost îmbarcați în 42 de vagoane, câte 80 de persoane într-un vagon, iar vagoanele au fost plumbuite și expediate direcția Germania, bărbați, femei și copii.

Se spune că și evreii din orașul Seghedin vor fi îmbarcați în curând și expediați în Germania. Cu ocazia îmbarcării evreilor din Macău, s-a produs un scandal între evreii săraci și cei bogați, cei săraci învinovățind pe cei bogați că numai ei sunt de vină că astăzi sunt persecutați și expediați în Germania, întrucât făceau propagandă Anglo-Americană și la ei s-au descoperit de către autorități instalațiuni de radio transmisie, în urma scandalului și bătăilor au rămas cca 40 de morți dintre evreii bogați”. Pe 3 iulie, Seghedinul este bombardat de aliați. Tot atunci, din avioane s-au aruncat fluturași cu texte în limba maghiară, având următorul conținut: „Agricultori mari și mici, anul acesta nu veți treiera, iar în anul 1945 veți muri de foame”. Primpretorul plasei Macău i-a sfătuit pe țărani că, atunci când treiera, să fie atenți deoarece aviația inamică a lansat bombe incendiare în lanurile de grâu. De asemenea, a aruncat un praf cenușiu, „... care praf intrând în fântâni și pe iarbă otrăvește vitele și populația care întrebuițează apă de băut”. Informatorii, sosiți din Ungaria susțin că etnicii germani din Ungaria sunt duși în Germania spre a fi înrolați în armata germană și spre a fi duși pe front. De asemenea, statul maghiar continuă rechizițiile, ceea ce irită populația: „Masa de jos a populației maghiare se exprimă că mai bine ar fi fost dacă ar fi ocupați de ruși”.

La Cenad, N. Cuibus este în continuare foarte nemulțumit. Atitudinea incorectă a refugiaților se reflectă și în nota sa informativă nr. 248 din 22 iulie 1944. Bărbații din Cenad fiind mobilizați sau concentrați, se resimte negativ lipsa forței de muncă. Recolta de grâu este foarte bună, însă țărani nu au reușit să-și vândă nici măcar grânele din vara lui 1943 și ar vinde și sub prețul maximal, dat fiind faptul că trebuie să-și achite impozitele, iar o altă sursă de bani nu există. Scrie N. Cuibus: „S-a oferit unor refugiați pe zi hrană și 50 kg de grâu pentru a merge la cositul grâului, cu toate acestea au refuzat”. Culmea, însă, prin localitate se zvonea că Primăria a dat dispoziție ca la treierat „... să se ia pentru refugiați 4 kg de la 100 kg de la fiecare proprietar”.

Agentul de poliție N. Cuibus nu se mulțumește însă doar cu munca de birou, ci se duce și printre refugiați, la cantină, să vadă la concret starea de spirit. „... fără să fiu recunoscut de ei, am asistat când vociferau unii dintre ei că Primăria își bate joc de ei, că nu sunt mulțumiți cu mâncarea, pâinea ce li se dă este puțină, erau un fel de revoluționari, exprimându-se unii dintre ei că mai bine i-ar duce înapoi de unde au venit că rușii nu s-ar purta așa de rău cu ei și s-ar bucura de o ospitalitate mai bună ca aici”. În cele din urmă, va intra în vorbă cu un student, însărcinat cu conducerea cantinei, căruia îi va spune despre scopul vizitei sale. La care acesta îi va explica faptul că „... din nefericire, sunt între refugiați foarte mulți derbedei, care și la locul lor de obârșie erau oameni fără căpătâi, vagabonzi și persoane cărora nu le place și nu le-a plăcut munca și astăzi fac propagandă contra Statului”. Mai scria Cuibus în raport: „... am pus întrebarea la 2 persoane de ce nu caută să meargă la munca câmpului, întrucât aceste două comune sunt bogate și majoritatea bărbaților sunt plecați la datoria pentru patrie și este mare nevoie de brațe de lucru, totodată sunt bine plătiți cu câte 300-500 de lei pe zi și mâncare, una dintre femei mi-a răspuns că ea nu pentru asta s-a refugiat ca să fie servitoare la nemți, unguri și sârbi, spunând că statul este obligat ca să-i întrețină”. Evident că acest aspect nu era generalizat, fiindcă agentul de poliție avea să scrie ceva mai jos: „O parte dintre refugiați sunt oameni cumsecade, muncitori, după venirea lor în acest sector, au căutat ca să se plaseze la lucru, la diferiți gospodari, iar restul, pleava care nu vrea să muncească, umblând vagabonzi, făcând propagandă contra Statului. Presupunem că toți refugiații de ambele sexe, care ar putea să-și câștige existența prin munca lor cinstită, fără ca să fie o povară în sarcina statului și a Primăriilor, să fie adunați și internați în lagărele de muncă, pentru a se împiedica propaganda comunistă contra Statului, precum și întinderea bolilor venerice între tineret”.

Data de 23 august 1944 va întrerupe șirul notelor informative ale lui N. Cuibus. Dosarele nu mai conțin decât o mulțime de ordine scrise primite de la superiori. Chestura solicită efectuarea de razii intense „...pentru a descoperi soldați germani rămași pe teritoriu și ascunși de către populația minoritară”. (30 septembrie 1944). Pe 19 octombrie 1944, Chestura Timișoara cere imperios „... cercetări serioase și fără nici un menajament pentru descoperirea tuturor elementelor care s-au dat la devastări sau acte de teroare împotriva populației românești, pe timpul scurtei ocupații inamice”. Pe 10 decembrie 1944, se cere scoaterea din vitrinele prăvăliilor a cartoanelor cu inscripția „Nici o brazdă românească nu se uită“, fiindcă, scria Chestura, „... cum această maximă privește și Bucovina și Basarabia, poate da loc la comentarii nedorite“. Totodată, trebuiau scoase din vânzare și toate hărțile în care România cuprindea între hotarele sale Basarabia și Bucovina de Nord. Comandamentul Sovietic de la Timișoara își luase în serios misiunea.